Хәйдәр БАСЫЙРОВ
Айдар БАСЫЙРОВ

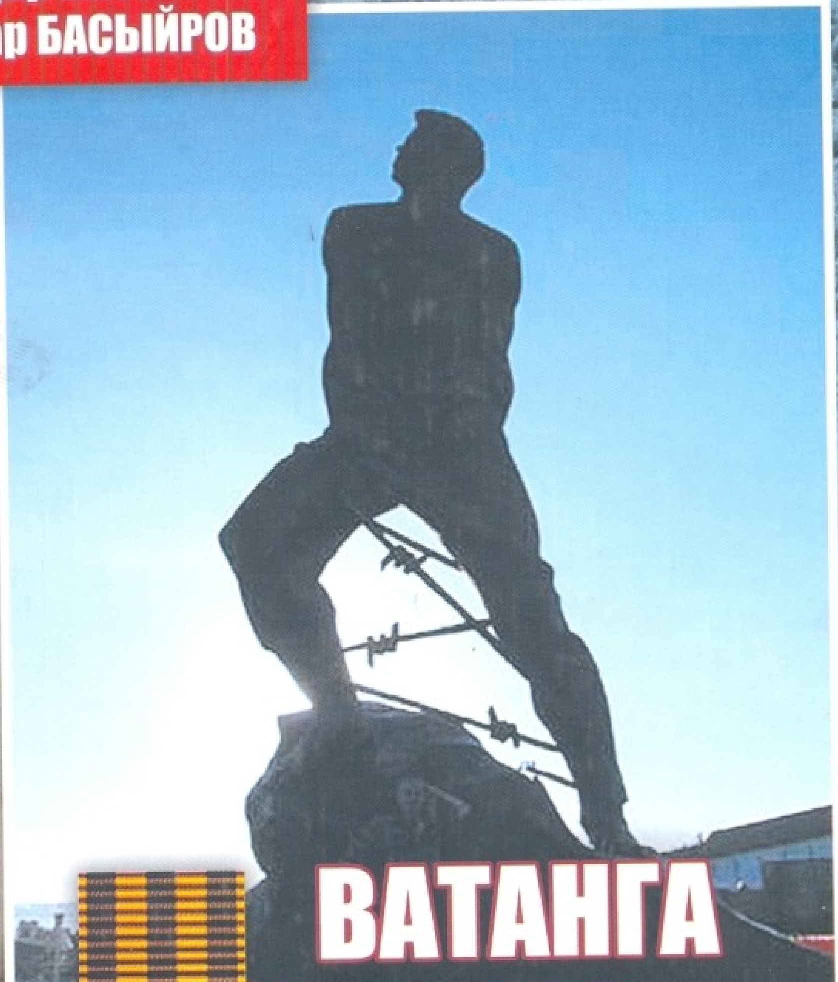

ВАТАНГА ТУГРЫ КАЛДЫЛАР

Б а с ы й р о в Х ў й д ў р Ф ў й з р а х м а н улы

1939-нчы елны‹ 25 июнендў Югары Аташ авылында туа. Югары Аташ — •идееллык (1953), Имўнлекул урта (1957) мўктўплўрен, Уфаны‹ 4 санлы техник-училищесын (1958) тўмамлый, 1954-нче елда комсомол сафына кабул ителў.

Хезмўт юлын 1958-нче елда Казахстанны‹ Кустанай шўһўре «Кустанайстрой» тресты производство предприятиелўре идарўсендў балта остасы булып башлый. Аннары шул ук предприятиедў ел ярымлап бїрўнў ярдыручы булып эшли. 1960-нчы елда туган ягына кайтып, Уфада «Горжилкоммунстрой» трестында балта остасы булып урнаша. 1960–1965-нче елларда Башкортстан дўїлўт университетыны‹ филология факультеты татар-урыс бїлегендў укый. 1965-нче елдан алып туган районында эшли. «Игенче» гўзитене‹ ўдўби хезмўткўре (1965), урындагы радиотапшыруларны алып баручы (1966), хатлар бїлеге мЇдире (1966-1968) вазыйфаларын башкара. 1968-нче елны‹ октябрендў ВЛКСМны‹

Чакмагыш райкомыны‹ беренче секретаре итеп сайлана һўм бу вазыйфада 1975-нче елга кадўр була. 1975-2002-нче елларда «Игенче» район гўзите мЇхўррире. 1960-нчы еллардан алып ўдўби и•ат белўн шЇгыльлўнў. Хикўялўре Уфа һўм Казан басмаларында дЇнья кїрў. «Кая бара бу дЇнья?» дигўн юмористик хикўялўр •ыентыгы, улы белўн

«™мир мўктўбе» документаль повесте һўм
фрагында туганнар», «Я‹а Балтач яклары»
клопедиялўре басылды.
XVII (1974), Русия журналистларыны‹ - IX (1990),
журналистларыны‹ - VШ - XV, Башкортстан
беренче съездлары, КПССны‹ XXXII Башкортстан Їлкў
е (1990) делегаты, Чакмагыш район Советы депутаты (1966-2002) итеп сайлана.

«Хезмўт ветераны», «Фидакарь хезмўт Їчен. В. И. Ленинны‹ тууына 100 ел тулуны билгелуп» медальлуре, «Чакмагыш районы алдындагы хезмўтлўре Їчен» билгесе белўн бїлўклўнгўн. БАССРны‹ атказанган мудуният хезмуткуре (1989). «Игенче» гузитене‹ Вузих

Б а с ы й р о в А й д а р Х ў й д ў р улы

1972-нче елны‹ 13 маенда Чакмагыш авылында туган.

1989-нчы елда район їзўге беренче санлы мўктўбен тў... Башкортстан дўїлўт университетыны‹ татар-урыс білеге... Бер ук вакытта Ризаэтдин Фўхретдин исемендўге мўдрў...

Университет тўмамлагач, 1994-1995-нче елларда «Иге... редакциясендў ўдўби хезмўткўр була. Информация білегендў эшлўп, район тормышыннан кызыклы материаллар бирў. Аннары Уфада «Шўрыкъ» радиокомпаниясене‹ татар редакциясендў білек мЇдире вазыйфасын башкара. «Ислам нуры» дигўн тапшырулар циклын оештыра.

1996-нчы елда Мўскўїне‹ Ислам їзўге аны Мисырга укырга •ибўрў. Каhирў шўhўрендўге «™л-™зhўр» университетыны‹ ислам тикшеренілўре білегендў белем ала, ислам нигезлўрен, гарўп телен Їйрўнў.

1998-нче елны‹ гыйнварыннан «Игенче» гўзите редакциясендў білек мЇдире булып эшли. Яшьлўр сўясўте, мўдўният, сўнгать, спорт, дин мўсьўлўлўрен яктырта.

Мўктўп елларыннан ук район гўзитенў мўкалўлўр яза. Со‹гы чорда ўдўби и•ат белўн мавыга. «Начальнигын яраткач», «Имтихан» исемле хикўялўр •ыентыклары, ўтисе белўн берлектў язган «™мир мўктўбе» повесте, «Чакмагыш туфрагында туганнар», «Я‹а Балтач яклары» китаплары, профессор Дамир Азаматов белўн берлектў язылган «Джадидизм как социокультурное явление» дигўн монографиясе басылды.

РФ hўм БР Журналистлар берлеклўре ўгъзасы. Башкортстан медицина университетыны‹ философия кафедрасы каршында аспирантурада укый. 2009-нчы елда Мўскўїдў диссертация яклап, философия фўннўре кандидаты дигўн гыйльми дўрў•ў ала.

Башкортстан татарларыны‹, БР журналистларыны‹ XV, XVII съездлары

Татар халкыны‹ каhарман улы, герой-шагыйрь Муса

‰с... ра улы ‰ўлилов) 1906 елны‹ 15 фе... Оренбург губернасы (хўзерге Оренбург Їлк... ы) Мостафа авылында урта хўлле иг... ньяга килў.

... шта авыл мўктўбендў, аннары Ор... ния» мўдрўсўсендў дўвам иттерў. 19... шь шагыйрь туган авылында hўм Ор... ўр арасында эшли, бер ук вакытта Ор... и мўктўбендў алты айлык курсларда укый. Аны тўмамлагач, 1922 елны‹ кЇзендў Казанга килеп, «Татарстан» газетасы идарўсенў эшкў урнаша, ў 1923 елдан Татрабфакта укый башлый.

1925-1927 елларда М. ‰ўлил коммунистик яшьлўр оешмасыны‹ Орск шўhўр комитетында hўм Оренбург губерна комитетында инструктор булып эшли. 1927-1931 елларда ул Мўскўї дўїлўт университетыны‹ ўдўбият-сўнгать бїлегендў укып югары белем ала.

1933-1934 елларда М. ‰ўлил Мўскўїдў татар телендў чыга торган «Коммунист» газетасыны‹ ўдўбият-сўнгать бїлеген •итўкли. 1935 елда Мўскўї дўїлўт консерваториясе каршында татар опера театрына профессиональ кадрлар ўзерлўї Їчен Татар опера студиясе оештырылгач, М. ‰ўлилне шунда ўдўби бїлек мЇдире итеп эшкў чакыралар. 1938 елда студиядў укуларны тўмамлап Казанга кайткач та ул я‹а ачылган Татар опера hўм балет театрыны‹ ўдўби бїлек •итўк... шлўвен ... терў. 1941 елны‹ июлендў ан... ала...

Башта ул Казан гарнизонында хезмўт итў, аннары Курск Їлкўсендўге хўрби сўясўтчелўр ўзерли торган алты айлык курсларга укырга •ибўрелў.

Курск Їлкўсенў немецлар якынлашкач, курслар Татарстанны‹ Минзўлў шўhўренў кїчерелў. 941 елны‹ декабрендў укуны тўмамлагач, Їлкўн политрук М.%‰ўлил Мўскўї аша фронтка озатыла (февраль, 1942). Ул ТЇньяк-кЇнбатыш фронтта чыга торган русча «Отвага» («Батырлык») исемле газетаны‹ алгы сызыктагы хўрби мЇхбире итеп билгелўнў.

1942 елны‹ июнендў, Волхов юнўлешендў барган канлы сугышлар вакытында, хезмўттўшлўре белўн бергў чолганыш-та калып, М.%‰ўлил каты яраланган хўлендў фашистлар кулына элўгў. Шул кЇннўн аны‹ тоткынлыктагы газаплы hўм каhарманнарча кыюлык белўн узган кыска гомер этабы башлана. М.%‰ўлил hўм •ўлилчелўрне‹ яшерен оешма тЇзеп, фашизмга каршы алып барган каhарманлыклары турында дистўлўрчў китаплар — романнар, кыйссалар, драма ўсўрлўре hўм поэмалар языла, кинофильмнар тЇшерелў. И‹ мЇhиме: %‰ўлил hўм аны‹ кЇрўштўшлўре ахыргы сулышларына кадўр туган халкына турылыклы калып, тиндўшсез рухи ныклык, батырлык їрнўге кїрсўтўлўр.

1944 елны‹ февраль аенда %‰ўлилгў hўм аны‹ кЇрўштўшлўренў (барысы да татарлар) Дрезден шўhўрендў хЇкем оештырыла. Хўрби мўхкўмў аларны, “дўїлўткў каршы •имерї эше алып бару”да гаеплўп, їлем •ўзасына хЇкем итў. Шул елны‹ 25 августында Плетцензее тЇрмўсендў Муса %‰ўлилне‹ hўм а[illegible]ўштўшлў[illegible]ла Алиш, Гайнан Курмаш, [illegible], Фуа[illegible]иф Шабаев, ™хмўт Симаев, Зиннўт Хўсўнов, Абдулла Баттал, ™хўт Атнашев hўм Галлўнур Бохараевларны‹ гомерлўре Їзелў.

Батырлык һўм тугрылык символы

иот-шагыйрь. Легендар шўхес. Минзўлўдў хў ан. Волхов фронтында «Отвага» гўзитен чы 1942-нче елны‹ июнендў БЇек Ватан су ‹ билгеле Мясной Бор станциясе тирўсендўге їлем їзўнендў яраланып, фашистларга ўсирлеккў элўккўн. Ленинград Їлкўсендў, Латвия ССРында, Польшада концлагерьларда яткан. Вустрау дигўн аерым лагерьда булган. Дошманны‹ їз оясында яшерен оешма тЇзеп, аны‹ белўн •итўкчелек иткўн. Кулга алынып, Берлин тЇрмўсендў •ўзалап їтерелгўн.

Мусаны‹ тормыш, кЇрўш, и•атына кагылышлы мўсьўлўлўрне хўл итїдў Чакмагыш кешелўре дў шактый зур роль уйнаган.

‰ўлилне‹ беренче укытучысы Габдулла Усманов утызынчы елларда Чакмагыш районына кїчеп килў һўм безне‹ районда тЇплўнеп кала. «Идел-Урал» легионыны‹ 825 батальонында баш кїтўреп, партизаннар ягына чыгуны тЇп оештыручы безне‹ район кешесе ХЇсўен МЇхўммўтов була.

Волхов фронтында безне‹ районы‹ Иске Бўшир авылы егете политрук Гафият ™юпов аны‹ белўн очрашып, берничў мўртўбў дустанў сЇйлўшеп торган.

Сугыштан со‹ ‰ўлил һўм аны‹ кЇрўштўшлўрене‹ исемен аклау чорында Татарстан •итўкчелўре булган Зиннўт Моратов һўм Сўлих•ан Батыев та-Чакмагыш туфрагында туып ї н шўхеслўр.

Бу китап ўнў шул якташлар, ‰ўлил һўм а лўре, патриот-шагыйрьне‹ тормыш һўм кЇрўш юлын БЇек Ватан сугышында зур каһарманлыклар кїрсўткўн Баш ртстан һўм безне‹ район егетлўре турында.

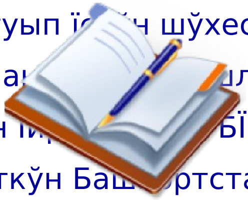

Галимнўр, журналистлар, ўдўбият белгечлўре, тўнкыйтьчелўр, туганнары, кЇрўштўшлўре, патриот-шагыйрьне‹ тормыш, и•ат юлы турында фўнни-ўдўби китаплар чыгардылар. Бу турыда китапта аерым бЇлек итеп язылган.

Муса ‰ўлилне‹ музейлары, аны‹ исемендўге урамнар кайда бар-барысын да укып белў аласыз.

Китап Муса ‰ўлилне‹ тормышы, и•аты белўн кызыксынучыларга тўкъдим ителў.

Муниципаль автономлы мўдўният учреждениесы
«Чакмагыш їзўк билўмў-ара китапханўсе»

Адрес:
Чакмагыш авылы,
Кооператив урамы, 44 А

3—13—46

БУКЛЕТ
ТЇзїчесе: Сафиуллина Ф.Г.

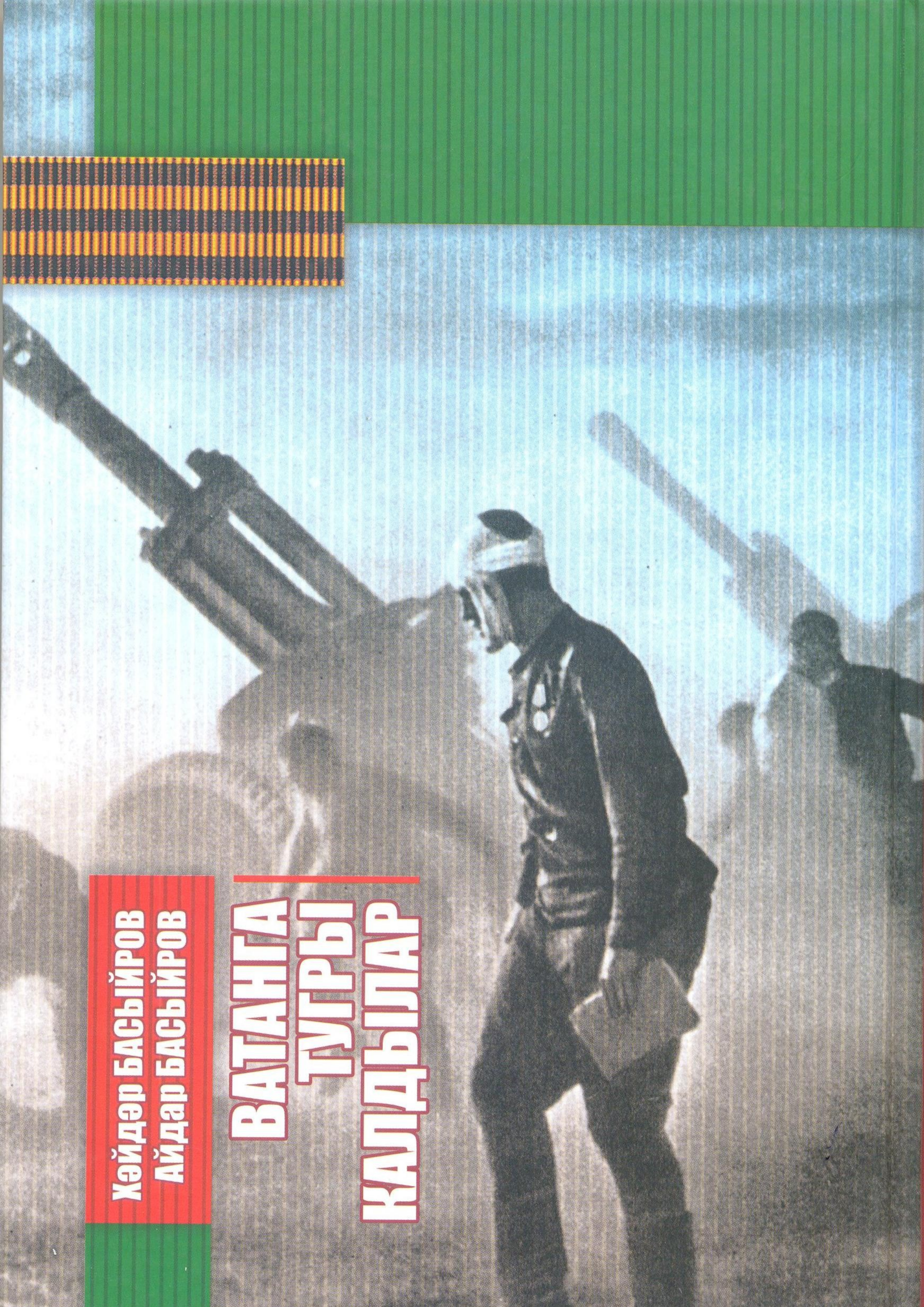
Хәйдәр БАСЫЙРОВ
Айдар БАСЫЙРОВ
ВАТАНГА
ТУГРЫ
КАЛДЫЛАР